

Превод от английски език

Съвет на Европа
СРТ/Inf (2015) 17

Европейски комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ)

Публично становище относно България

Настоящото публично становище е направено в съответствие с чл. 10, ал. 2 на Европейската конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание

Страсбург, 26 март 2015 г.

Публично становище относно България (направено на 26 март 2015 г.)

1. Европейският Комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ) проведе десет посещения в България от 1995 г. до момента. В хода на тези посещения, делегациите на Комитета посетиха всички затвори, с изключение на един, няколко следствени арести и многобройни полицейски институции в страната.

2. Бяха набелязани основни недостатъци по време на горепосочените посещения, особено във връзка с полицейските и пенитенциарните институции. Направени са многократни препоръки през последните 20 години във връзка с тези две области.

В докладите си КПИ много пъти обръщаше внимание на българските власти на факта, че принципът на сътрудничество между компетентните държавни органи на държавите - страни по Конвенцията и КПИ, както е определено в чл. 3 на Конвенцията за създаване на Комитета, не се ограничава до стъпки, предприети за улесняване на задачата на посещаващата делегация. Той също така изисква предприемането на решителни действия за подобряване на положението в светлината на препоръките на КПИ.

По-голямата част от тези препоръки остават неизпълнени, или единствено частично изпълнени. В хода на посещенията на Комитета в България през 2010 г., 2012 г., 2014 г. и 2015 г., делегациите на КПИ станаха свидетели на липсата на решителни действия от страна на властите, водеща до значително влошаване на положението на лишените от свобода лица.

3. В доклада за посещението си през 2012 г., Комитетът изрази крайната си загриженост за липсата на напредък, което се наблюдава в българската затворническа система и подчерта, че това би могло да задължи КПИ да обмисли да прибегне до прилагане на чл. 10, ал. 2 на Европейската Конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание.¹

Тази процедура бе задействана след посещението, проведено през март/април 2014 г.; наистина, резултатите, установени от Комитета по време на това посещение демонстрираха постоянната неспособност на българските власти да адресират определени основни недостатъци по отношение на третирането и условията за задържане на лица лишени от свобода. Докладът от посещението посочи редица дългогодишни опасения, някои от които датират от времето на първото периодично посещение в България през 1995 г., свързани с феномена малтретиране (както в полицейски, така и в затворнически контекст), насилието между затворниците, пренаселеността на затворите, лошите материални условия в следствените арести и затворите, неадекватните здравни услуги в затворите и ниското ниво на надзорния персонал, както и опасения свързани с дисциплината, изолацията и контакта с външния свят.

¹ "Ако страната не сътрудничи или откаже да подобри положението в светлината на препоръките на комитета, той може, след като страната е имала възможност да изрази своето становище, да реши с мнозинство от две трети от членовете и да обяви публично становището си по въпроса."

4. Отговорите на българските власти на доклада за посещението на КПИ през 2014 г. и на писмото, с което Комитетът уведомява властите за откриването на процедурата, определена в чл. 10, ал. 2 на Конвенцията, ни най-малко не намаляват загрижеността на КПИ. По-конкретно, отговорите бяха сбити, съдържаха много малко нова информация и не успяха да адресират множеството от препоръките на Комитета, като често просто цитираха съществуващото законодателство и/или обясняваха липсата на действия, като се позоваваха на бюджетни ограничения. В допълнение към това просто се пропускаше по-голямата част от информацията, съдържаща се в доклада на КПИ във връзка с малтретирането и насилието между затворници.

Посещението през 2015 г. беше, следователно, възможност за Комитета да оцени напредъка в изпълнението на отдавнашните препоръки и да прегледа, по-конкретно, третирането и условията за задържане на лица в затворите в София, Бургас и Варна, както и в следствения арест в София (с местоположение - бул. „Г. М. Димитров”).²

За съжаление, резултатите, установени по време на горепосоченото посещение, демонстрират, че е постигнат малък, или не е постигнат никакъв напредък при изпълнението на ключовите препоръки, многократно правени от КПИ.³

По тези причини за Комитета не остава друг избор, освен да направи публично становище в съответствие с чл. 10, ал. 2 на Конвенцията; той взе това решение на 86-тата си пленарна сесия през месец март 2015 г.

Полицейско малтретиране

5. В хода на посещението през 2015 г., делегацията на Комитета получи значителен брой твърдения за умишлено физическо малтретиране на лица, задържани от полицията; като броят на такива твърдения не е намалял от посещението през 2014 г., а дори се увеличава за градовете София и Бургас. Твърдяното малтретиране в общи линии се състои от шамари, ритници и, в някои случаи, удари с палки. Делегацията стигна до извода, че мъже и жени (в това число непълнолетни) задържани от полицията продължават да са изложени на значителен риск от малтретиране както по време на задържането им, така и по време на последващите им разпити.

6. Много малък напредък, ако изобщо има някакъв, е постигнат по отношение на законните предпазни мерки срещу полицейско малтретиране, и ключовите препоръки на КПИ в тази сфера все още предстои да бъдат изпълнени. По-конкретно, достъпът до адвокат продължава да е изключение по време на първоначалните 24 часа от полицейското задържане, и *служебните* адвокати не изпълняват функцията си на защита срещу малтретиране. В допълнение към това, на задържани от полицията лица все още рядко им се предоставя възможност незабавно да уведомят лице по свой избор за задържането си и те системно не са уведомявани за правата им от самото начало на задържането им.

² Всички тези институции редовно се посещават от КПИ от 1995 г. насам.

³ Тези резултати са резюмирани по-долу в настоящото, в параграфи от 5 до 16.

7. Комитетът отдавна подчертава решаващата роля на здравния персонал, и по-конкретно на лекарите за предотвратяване на малтретирането. Установените от делегацията на КПИ резултати по време на посещението през 2015 г. демонстрират, че съществуващите конкретни правила във връзка с медицинската поверителност и вписването на нараняванията на практика продължават системно да се пренебрегват.

Нараняванията, наблюдавани върху лица, допуснати до следствени арести, обикновено не се регистрират в медицинската документация. Медицинският преглед преди допускане на задържани лица до следствените арести, е крайно повърхностен (състоящ се просто от интервю, без подходящо медицинско изследване) и се извършва в присъствието на полицаи, като задържаните лица обикновено са с белезници.

Задържане в институциите на Министерството на правосъдието

8. Положението във връзка с физическо малтретиране на затворници от персонала остава обезпокоително в трите затвора, посетени през 2015 г. В затворите в София и Бургас отново бяха изслушани много твърдения за умишлено физическо малтретиране (обикновено състоящо се от шамари, ритници, удари с юмруци и палки), а в затвора във Варна делегацията бе направо засипана от такива твърдения. В редица случаи делегацията намери медицински доказателства, съвместими с направените твърдения.

9. В следствения арест в София бе забелязано явно влошаване на ситуацията в тази връзка, със значително увеличаване на броя твърдения за умишлено физическо малтретиране от персонала (плесници, удари и ритници) на затворници, в това число непълнолетни.

10. Резултатите, установени от посещенията на КПИ през 2012 г. и 2014 г. показват, че насилието между затворници продължава да е повсеместно в затворите в София и Бургас; делегацията отново стана свидетел на такива епизоди по време на посещението през 2015 г. В затвора във Варна също така бяха установени чести случаи на насилие между затворници.

11. Както е описано в докладите за посещенията, извършени през 2012 г. и 2014 г., и както е потвърдено от българските власти, корупцията продължава да е ендемично явление в българската затворническа система. В трите затвора, посетени в хода на посещението, проведено през 2015 г., делегацията бе отново засипана от твърдения на затворници, заявяващи, че от тях се иска да си платят на надзорен, административен и/или медицински персонал за много услуги, предоставяни им по закон (например, прехвърляне в затворнически общежития, ранно освобождаване, достъп до здравни грижи, прехвърляния в болници, предоставяне на стоки, достъп до образование/ професионално обучение, работа и др.) или за да им се дадат различни привилегии (такива като отпуск и допълнителни свиждания или свиждания от отворен тип). Това положение поражда дискриминация, насилие, несигурност и в крайна сметка загуба на уважение към властите.

12. Пренаселеността остава много проблематичен въпрос в българската затворническа система. Например, в затвора в Бургас, болшинството от затворниците разполагаха с по-малко от 2 м² жилищно пространство в килии, в които са настанени много затворници, с явното изключение на поделението за задържане с мярка за неотклонение. Положението в затвора в София

продължава да е подобно на това, наблюдавано в миналото, като повечето затворници разполагат с малко повече от 2 м² жилищно пространство на човек.

13. Материалните условия в затворите в София, Бургас и Варна продължават да се характеризират с все по-влошаващо се положение на разруха. По-конкретно, повечето от санитарните съоръжения в тези три затвора бяха напълно разнебитени и нехигиенични, а отоплителните системи функционираха единствено по няколко часа на ден. Болшинството от затворниците все още не разполагаха с непосредствен достъп до тоалетна през нощта и им се налагаше да прибягват до кофи или бутилки, за да удовлетворят естествените си нужди. Кухните в затворите в Бургас и Варна (и трапезарията в затвора във Варна) продължаваха да са мръсни и нехигиенични, пълни с паразити, с течачи и преливащи канализационни тръби, стени и тавани, покрити с мухъл. Повечето части от посетенияте институции не бяха подходящи за обитаване от хора и представляваха сериозен риск за здравето, както на затворниците, така и на персонала. В обобщение, по мнението на Комитета, само материалните условия в трите посетени затвора могат да се считат като равнозначни на нечовешко и унижително отнасяне.⁴

14. Огромно болшинство от затворници (в това число всички затворници с мярка за неотклонение) в трите затвора, посетени в хода на посещението през 2015 г., все още не разполагаха с достъп до организирани дейности, извършвани извън килиите им и бяха оставяни в състояние на бездействие по около 23 часа на ден.

15. Относно здравните грижи, достъпността до и качеството на здравните услуги във всички посетени затвори (и следствения арест в София) бяха толкова лоши, колкото и в миналото. В допълнение към това, качеството на медицинската отчетност дори се е влошило. Трябва да се отбележи в тази връзка, че воденето на регистър за травматични наранявания е прекратено в затворите в София и Бургас малко след посещението на КПИ през 2014 г. Не се съблюдава поверителността на медицинските прегледи и документация. В допълнение към това, в затворите, едва ли се провежда първоначален медицински преглед в рамките на първите 24 часа след пристигането на затворниците, както се препоръчва от Комитета. Такива прегледи са от съществено значение, особено за предотвратяване на разпространението на заразни заболявания и самоубийства, и за навременното регистриране на нараняванията.

16. Трябва да се добави, че не е наблюдаван напредък по време на посещението през 2015 г. по отношение на други притеснителни за КПИ въпроси, такива като броя на затворническия персонал, дисциплината и изолацията, както и контакта с външния свят.

Заключителни забележки

17. В предишните си доклади, Комитетът е взел под внимание многократните уверения, давани от българските власти, че ще се предприемат действия за подобряване на положението на лицата, задържани от полицията, или настанени в институциите под отговорност на

⁴ Вижте също така решението на Европейския съд по правата на човека от 27 януари 2015 г. по делото на *Нешков и други срещу България* (жалби № 36925/10, 21487/12, 73196/12, 77718/12 и 9717/13).

Министерството на правосъдието. Резултатите, обаче, установени по време на посещението от 2015 г. отново демонстрират, че е направено малко или почти нищо по отношение на всички горепосочени отдавнашни проблеми. Това състояние на нещата показва упоритото нежелание на българските власти да адресират повечето основни недостатъци в третирането и условията за задържане на лица лишени от свобода, въпреки конкретните препоръки, многократно отправяни от Комитета. КПИ е на мнение, че отдавна е трябвало да се предприемат действия в тази насока и, че подходът към целия въпрос свързан с лишаването от свобода в България трябва радикално да се промени.

18. Комитетът напълно осъзнава предизвикателствата, пред които са изправени българските власти. По мнение на КПИ, съществува реална необходимост да се разработи цялостна затворническа политика, вместо да се насочва вниманието ексклузивно към материалните условия (които, както трябва да се подчертае, са се подобрили в крайно ограничена степен). Наличието на стабилна законодателна рамка без съмнение е от съществено важно значение. Ако законите, обаче, не се подкрепят от решителни, конкретни и ефективни мерки за изпълнението им, те ще си останат закони, които не се прилагат и третирането и условията на лишените от свобода лица в България допълнително ще се влошат. Що се отнася до третирането на лица, задържани от правоприлагащите органи, се изискват решителни действия, за да се осигури практическото и смислено прилагане на основните предпазни мерки срещу малтретирането (в това число уведомяването за задържане, достъп до адвокат, достъп до лекар и уведомяване за правата).

Целта на Комитета при предоставянето на настоящото публично становище е да мотивира и подпомогне българските власти и, по-конкретно, Министерството на вътрешните работи и Министерството на правосъдието, да предприемат решителни действия в съответствие с основните ценности, които изповядва България като държава членка на Съвета на Европа и Европейския Съюз. В този контекст, отдавнашните препоръки на КПИ трябва да се считат за инструмент, в помощ на българските власти да набележат недостатъците и да предприемат необходимите промени. В изпълнение на мандата си, Комитетът поема пълния ангажимент да продължи диалога си с българските власти за тази цел.

* * *